

УДК 94: 327 (439) “XX-XXI”

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2021-15-3>

Перга Т.Ю.

<https://orcid.org/0000-0002-8725-3451>

ВІДНОСИНИ УГОРЩИНИ З СУСІДНІМИ КРАЇНАМИ У XX – НА ПОЧАТКУ XXI СТ.

У статті акцентується на відносинах Угорщини зі Словаччиною та Україною. Зроблено висновок про радикалізацію зовнішньої політики Угорщини на початку XXI ст., що проявляється в зростаючому тиску на сусідні країни, зокрема Україну, з метою надання представникам угорської етнічної меншини автономії. З'ясовано, що це відбувається в рамках впровадження ідеї «Великої Угорщини», яка полягає у забезпеченні домінування об'єднаних і реасиміляційних процесів та інтеграції угорської нації у Східній Європі навколо Будапешта. Доведено, що передумови для її розвитку були закладені Тріанонським договором, у результаті якого країна втратила дві третини території і третину населення. Виявлено, що антогонізм, закладений у результаті неврахування етнічного принципу під час встановлення кордонів після Першої світової війни спонукав Угорщину вдатися до силового сценарію вирішення територіальних суперечностей, який домінував у першій половині XX ст. З'ясовано, що зміна геополітичної ситуації у другій половині XX ст. унеможливили його реалізацію, що привело до зміни стратегії і тактики Угорщини щодо повернення втрачених у результаті Першої і Другої світових воєн територій, що полягає у перенесенні вирішення узгодження суперечностей з сусідніми країнами у правове поле, на двосторонню основ. Угорщина зробила ставку на культурологічне та мовне об'єднання нації, засноване на збереженні національних традицій. Автор прийшов до висновку, що, не дивлячись на відмінність ситуації з угорською спільнотою в Словаччині та Україні, Угорщина використовує подібні інструменти просування своїх інтересів і тиску на країни – сусіди. Політика Угорщини створює загрозу національній безпеці України, а методи, якими вона впроваджується, призводять до періодичного втручання в політику сусідніх держав. Їх варто розглядати як один із елементів політики «м'якого приєднання» угорськомовної частини Закарпаття до Угорщини, що можна розцінити як елемент гібридних воєн початку XXI ст., спрямованих на перегляд встановлених після Другої світової війни кордонів мирним шляхом.

Ключові слова: Угорщина, Словаччина, Україна, міжнародні відносини, етнічна меншина, конфлікт, Перша світова війна, Друга світова війна

Однією з особливостей відносин Угорщини з сусідніми країнами у XX – на початку XXI ст. є територіальні суперечки та періодичне напруження відносин з приводу прав угорської національної меншини, яка проживає на їхній території. Це зумовлено тим, що захист прав та інтересів численної угорської спільноти поза межами країни, є одним з пріоритетів її міжнародної діяльності. Важливість розвитку добросусідських відносин з Угорщиною, яка є важливим регіональним партнером України, актуалізує ґрунтовне дослідження причин формування цієї політики і наслідків для нашої країни.

Відносини Угорщини з сусідніми країнами у вказаний період цікавлять дослідників у першу чергу, в контексті етнополітики, яку вона проводить стосовно своєї етнічної меншини на території інших країн. Велика кількість наукових праць як вітчизняних, так і закордонних вчених присвячена

відносинам з Чехословаччиною. У цій царині можна виділити кілька періодів, які вивчаються найбільше: заключення Тріанонського договору та його наслідки для Угорщини (Г.С. Пайкерт, А.П. Сальков, А.О. Пеганов тощо), міжвоєнний період з акцентом на приєднання до Угорщини Карпатської України і частини Словаччини (А.П. Сальков, О. П'яхану тощо), статусу угорської меншини у Словаччині у перші роки після закінчення Другої світової війни та обмін населенням прикордонних територій (О.П. Субот, А.П. Сальков, Б.Й. Желицки тощо), двосторонні відносини зі Словаччиною після розпаду соціалістичного табору (Я. Грошковський, М. Боцян, Дж. Хамбергер, Я. Міхалік, Дж. Марусяк, С. Нагай тощо).

Угорсько-українські відносини, які почали розвиватися після здобуття обома країнами незалежності, а також угорська національна меншина на Закарпатті – у центрі розвідок С. Мітряєвої, Ю. Остапця, І. Бабинця, І. Скиби, А. Смирнова та багатьох інших фахівців. Окремо варто відзначити розвідку М. Держалюка, в якій аналізується активізація діяльності Угорщини у європейському регіоні на початку ХХІ ст. [1]. Вагомий доробок представляє і збірник наукових праць «Україна-Угорщина: спільне минуле та сьогодення», підготовлений за результатами міжнародної наукової конференції, що відбулась у Києві в 2005 р. У ньому ґрунтовно досліджено історію формування двосторонніх відносин, починаючи з ІХ ст. [2]. Серед його статей відзначимо доробок С. Віднянського, який розглядає основні етапи та проблеми угорсько-українських відносин. Також варто вказати і на праці В. Котигоренко, О. Майбороди, М. Панчука, О. Рафальського, Ю. Римаренко, М. Шульги з проблем національних меншин, їхнього статусу в Україні, участі у політичних процесах і впливу на міжнародну політику України, які дозволяють прослідкувати етнополітику нашої держави.

У цій статті ми маємо намір проаналізувати відносини Угорщини зі Словаччиною та Україною у ХХ – на початку ХХІ ст. і з'ясувати шляхи розв'язання прикордонних суперечностей на прикладі цих країн. Компаративний аналіз сприятиме виявленню спільних і відмінних рис політики Угорщини щодо сусідніх країн. В існуючих дослідженнях він є недостатньо глибоким.

Визначальною подією ХХ ст., яка заклала передумови для формування територіальних суперечок Угорщини з сусідніми країнами, є Тріанонський мирний договір, який вона була змушена підписати з країнами Антанти, як сторона, що програла Першу світову війну. Він зафіксував розпад Австро-Угорщини, відділення Угорщини від Австрії, а території національних меншин, що знаходились під угорським володарюванням, – в ід Угорщини. Угорщина втратила Ф'юме і Королівство хорватів і словенців, Бачку між Дунаєм і Тисою, Західний Банат і більшу частину Трансільванії [4, с. 388-389]. Також вона змушена була погодитись на перехід до Чехословаччини своїх північних земель – Словаччини і Підкарпатської Русі (Закарпаття). У результаті країна зазнала значних територіальних втрат, адже її площа зменшилась більш ніж вдвічі до

92 тис. км², а населення – до 8 млн осіб [5, с. 359]. Вільне трактування на Паризькій мирній конференції принципу самовизначення націй і вибіркоче врахування етнічного фактору при встановленні кордонів привели до того, щотретина угорців опинилась поза межами країни що фактично означало розчленування Угорщини [6, р. 201-218]. Це спонукало країну переглянути встановлені кордони у наступні десятиліття.

Слушний момент настав після Мюнхенської конференції 1938 р., коли Будапешт зажадав від Праги негайно розпочати переговори щодо передачі їй районів з переважаючим мадьярським населенням. Вони відбулись 9-13 жовтня 1938 р. в Комарно, але закінчилися провалом. Наступним етапом вирішення проблеми став Перший Віденський арбітраж, який відбувся 2 листопада того ж року. Згідно з його рішенням, Королівство Угорщина отримала 11 927 км², з яких 10390 км² – територія Словаччини, а 1537 км² – територія Підкарпатської Русі з містами Ужгород і Мукачево. Частка угорського населення на словацьких територіях становила від 57 % (за словацькою статистикою) до 84% (за даними угорської статистики). 18 лютого 1939 р. було підписано договір про обмін населення переданих територій і надання громадянства. На цьому тлі розвивалося два неконтрольованих зустрічних міграційних потоки, але переважаючим був потік біженців і переселенців у Словаччину з арбітражної території, яка відійшла до Угорщини [7, с. 68].

У середині березня 1939 р. Угорщина окупувала територію всієї Карпатської України, що створило загальний угорсько-польський кордон, однак цим не задовольнилася, що привело до словацько-угорської війни 23-26 березня 1939 р. У її результаті вона анексувала додатково 1,7 тис. км² словацької території з населенням 70 тис. осіб (з них 38 тис. русинів і 27 тис. словаків) [7, с. 69]. Однак ці територіальні придбання не відповідали її планам. За рішенням Другого Віденського арбітражу, що відбувся 20 серпня 1940 р., Румунія передала Королівству Угорщина північну Трансільванію, північну Кришану та Марамуреш [4, с. 388]. Приєднання вказаних вище територій, а також участь у Другій світовій війні стали наслідком бажання Угорщини переглянути кордони на свою користь і повернути втрачені за Тріанонським договором землі.

Перелом у Другій світовій війні змусив обидві держави Осі – як Угорщину, так і Словаччину, розпочати в 1943 р. пошук шляхів приєднання до антигітлерівської коаліції. Паралельно в обох країнах формувалось бачення щодо врегулювання питання словацько-угорського кордону і майбутнього угорської етнічної меншини в Словаччині, а словацької – в Угорщині. Угорщина вважала, що федеративні відносини повинні пов'язати Словаччину з Угорщиною, а не з Чехією. На противагу опоненту, вона визнавала справедливим рішення Першого Віденського арбітражу. До того ж, словацько-угорський кордон вона пропонувала перенести ще північніше і провести по лінії Словацького Рудогіря. Словаччина просувала ідею «Великої Словаччини»

і прагнула змінити словацько-угорський кордон з урахуванням етнічного принципу, однак на свою кльристь.

Ідею виселення угорської етнічної меншини з території Чехословаччини розробляв емігрантський уряд на чолі з Єдвардом Бенешем, що перебував у Лондоні. Це мотивувалось, зокрема, репресіями Угорщини проти словаків і чехів у Південній Словаччині в 1939-1944 рр., що посилювало міжнаціональну ворожнечу. Він сподівався на підтримку великих держав у цьому питанні, однак після Потсдамської конференції міжнародна ситуація змінилась і питання односторонньої депортації було відкинуте. Одна з причин цього полягала у проживанні на території Угорщини значної етнічної меншини словаків (близько 100000 осіб). Крім того, чеські та словацькі політики не мали одностайної думки щодо моральної сторони такого кроку і можливості виселення угорців за таким же сценарієм, як і німців. Тому було актуалізовано питання трансферу населення прикордонних територій.

На першому етапі переговорів Угорщина відкидала цю ідею, звинувачуючи Чехословаччину у «расизмі» та «нацизмі». Чехословаччина розглядала ці заяви як прагнення опонента утримати присутність етнічних угорців біля кордону, що створило б у майбутньому прецедент для їхнього перегляду. Прагнучи реалізувати ідею обміну населенням, Бенеш просував ідею «колективної провини» і навмисно пов'язав питання про виселення німців і угорців. Очевидно, що негативне ставлення чеських і словацьких громадян до національних меншин, у першу чергу німців, що розглядалися, як «колективний ворог», злочинці, що підтримували фашистський режим, забезпечило успіх впровадження ідеї директивно-адміністративного, примусового виселення угорців [8, с. 180].

Однією з проблем, що постала під час переговорів, були нерівноцінні умови обміну. Так, чисельність угорців, що мешкали у Словаччині та словаків, які мешкали в Угорщині, суттєво відрізнялись. Етнічна меншина угорців у Словаччині у п'ять разів перевищувала чисельність словаків, що знаходились в Угорщині. Вона нараховувала близько 500000 угорців, з яких 104819 осіб вважали своєю рідною мовою словацьку, а близько 17000 осіб визнавали себе словаками. Уряд Угорщини припускав, що для обміну можна буде зареєструвати не більше 75000 словаків, які мешкали на її території, що не могло вирішити долю всієї угорської етнічної меншини у Словаччині [8, с. 152]. Також угорський уряд не підтримував ідею перевезення рухомого майна, адже у словацьких угорців майно було конфісковане. Тому реалізація цієї умови загрожувала відновленню і подальшому розвитку економіки Угорщини. Крім того, вона мала працевлаштувати потенційних мігрантів зі Словаччини в аграрній сфері, що було неможливо через брак земельних ресурсів.

Ідеї Бенеша щодо майбутнього угорської етнічної меншини загалом співпадали з поглядами чеських комуністів на чолі з Клементом Готвальдом, які знаходились у Москві. Сформований у березні 1945 р. новий

чехословацький уряд – Національний фронт, до якого увійшли чехи та словаки, у своїй Кошицькій програмі, прийнятій наступного місяця, сформулював питання щодо угорської етнічної меншини (глави главах VIII, XI та XV) у руслі вказаних вище ідей, загалом підтриманих Радянським Союзом. Було оголошено про конфіскацію угорської земельної власності та закриття угорських шкіл. Щодо громадян Чехословаччини угорської національності, які мали громадянство країни до Мюнхенської змови, то припускалась можливість їх повернення при умові приналежності до антифашистів, які боролись за Чехословаччину і які після цієї угоди і після 15 березня 1939 р. (вторгнення на територію Карпатської України) зазнавали переслідувань за лояльність Чехословаччині.

Першим кроком на шляху до реалізації плану обміну населенням стало підписання 22 січня 1945 р. прихильним до Радянського Союзу угорським урядом перемир'я з СРСР, Великою Британією і США. Так, кордони Угорщини з Австрією та Югославією відновлювалися у тому вигляді, в якому вони існували на 1 січня 1938 р. Кордон між СРСР та Угорщиною проходив межею колишньої Підкарпатської Русі, анексованої Радянським Союзом. Прохання угорців про вирівняння лінії кордону в цій зоні було відхилено. Щодо її кордону з Чехословаччиною, то ухвали Першого Віденського арбітражу були анульовані, унаслідок чого уся південна частина Словаччини перейшла до Чехословаччини. Крім того, Угорщина поступалася Чехословаччині селищами Горвальг'ярфан, Оросфар та Дунашун поблизу австрійського кордону [4, с. 384].

Після тривалих перемовин, 27 лютого 1946 р. у Празі була підписана двостороння угода між Угорщиною і Чехословаччиною. Згідно до неї, обмін населенням мав відбутися у пропорції один чех/словак – 1 угорець. Уряд ЧСР сподівався, що кількість чехів і словаків, які подадуть заявки на переселення, становитиме близько 150 тис. осіб, а враховуючи ресловакізацію, кількість угорців у країні зменшиться до 200 тис. осіб. Також існували певні очікування, що кількість мігрантів з Угорщини буде меншою ніж кількість осіб, які будуть переселені на її територію з Чехословаччини. У цьому Чехословаччина розраховувала на підтримку СРСР. Однак на Паризькій мирній конференції стало зрозуміло, що ці надії марні.

Наслідки перших кроків впровадження цієї угоди можна зрозуміти з тексту скарги, поданої Угорщиною на Паризькій мирній конференції 14 серпня 1946 р. щодо положення етнічних угорців: «...угорці, які проживають у Словаччині, були позбавлені громадянства і навіть найелементарніших прав. У них конфісковано майно. Жоден угорець не може виконувати ні фізичну, ні інтелектуальну роботу. Він не може вимагати справедливості, не може стати членом профспілки, не може реалізовувати свої громадянські права. Використання угорської мови в офісах і навіть у церквах та в громадських місцях заборонено та підлягає покаранню. Жодна газета чи періодичне видання

на угорській мові не може виходити ... також не можна розмовляти по телефону або надсилати телеграми угорською мовою. Угорці не можуть мати радіоприймачів. Усі угорські школи закриті і навіть приватне навчання угорською мовою підлягає штрафуванню. Влада Чехословаччини звільнила всіх державних службовців та приватних службовців угорського походження та призупинила виплату пенсій; інваліди, вдови та сироти не отримують допомоги» [9, с. 64].

Згідно до Паризького мирного договору, укладеного 10 лютого 1947 р., Угорщина зазнала істотних територіальних втрат, адже були відновлені її кордони за Тріанонським договором. На додаток, Чехословаччина отримала ще 43 тис. км² території. Угорщина відмовилась від претензій на Закарпатську Україну, яку було включено до складу СРСР. Також Угорщина передала Румунії Трансильванію. Була відхилена пропозицію США про економічну допомогу республіці у вигляді скорочення суми репарацій з 300 до 200 млн. доларів [9, р. 65]. Договір не містив жодних умов щодо захисту прав і свобод національних меншин.

У 1946-1947 рр. було врегульовано територіальну суперечку між Угорщиною і Словаччиною і здійснено обмін населенням прикордонних територій. До Угорщини переселили 55487 осіб угорської національності, а з Угорщини до Словаччини 59774 осіб словацької національності. Водночас у самій Чехословаччині деякі угорці були депортовані в Судетську область, а 367000 осіб у рамках ресловакізації залишилось у країні. Деякі угорці в результаті організованого набору трудових ресурсів були переселені до Чехії (лише з листопада 1946 р. по лютий 1947 р. їх чисельність склала 44129 осіб). Прагнення «слов'янізувати» Словаччину, закріплене у Конституції країни, прийнятій 9 травня 1948 р., супроводжувалося брутальними заходами щодо угорської етнічної меншини та етнічними «чистками» [10]. Таким чином, у першій половині ХХ ст. Угорщина проводила ревізійністську політику, прагнучи з допомогою військової сили повернути втрачені за Тріанонським договором території. Однак ці спроби закінчились невдачею. Наслідки Другої світової війни для Угорщини виявились такими ж трагічними, як і Першої світової війни – вона остаточно втратила третину території, а сотні тисяч етнічних угорців опинились поза межами країни. Унаслідок прийняття вказаних вище міжнародних угод угорська етнічна меншина стала найчисленнішою в Європі, а деякі дослідники почали називати країну розділеною нацією.

Розпад соціалістичного табору у 1990-х рр. змінив геополітичну ситуацію та відкрив нові перспективи для розвитку двосторонніх відносин вже незалежних і самостійних країн – Угорщини, Словаччини та України. Розуміючи неможливість зміни кордонів і повернення територій, втрачених у першій половині ХХ ст., Угорщина перенесла вирішення узгодження суперечностей з сусідніми країнами у правове поле, на двосторонню основу. Вона зробила

ставку на культурологічне та мовне об'єднання нації, засноване на збереженні національних традицій. Ще в 1990-х рр. перший прем'єр-міністр посткомуністичної Угорщини Йозеф Антал проголосив ідею Великої, 15-ти мільйонної Угорщини, яка полягає у забезпеченні домінування об'єднавчих і реасиміляційних процесів та інтеграції угорської нації у Східній Європі навколо Будапешта [1, с. 10-11], стала платформою для об'єднання усіх політичних сил країни наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Її впровадження зумовило значний інтерес до положення угорської національної меншини в сусідніх країнах, зокрема у Словаччині та Україні.

Хоча у 1991 р. Словаччина прийняла Хартію фундаментальних прав і свобод, яка забороняла всі форми дискримінації та підтверджувала право освіти на рідній мові, а у 1992 р. – Конституцію, яка гарантувала меншинам право розвивати свою культуру та отримувати освіту на двох мовах – словацькій і рідній, на практиці ці принципи не дотримувались. Це відбулось унаслідок зростання впливу Словацької національної партії (SNP), яка на парламентських виборах 1991 р. отримала 11% голосів, а в 1994 р. увійшла до складу коаліційного уряду на чолі з прем'єр-міністром В. Мечіаром [8, с. 183].

За інформацією Вищого комісару з національних меншин НБСЄ, на початку 1990-х рр. угорська національна меншина в Словаччині була позбавлена права отримувати освіту на рідній мові, використовувати рідну мову в офіційній комунікації, реєструвати прізвища та імена згідно до правил граматики угорської мови, розміщувати двомовні вказівники у місцях компактного проживання угорського населення, брати повноцінну участь у політичному житті країни, а також допомоги держави в реалізації культурних проєктів. Здобуття цих прав було головним гаслом під час широких виступів угорців у Словаччині. У цей період угорці склали етнічну більшість в 437 містах, а у 85 громадах їхня частка становила від 10% до 50% [10, р. 422]. Близько 10% населення країни за етнічною приналежністю були угорцями. Небажання з боку правлячої коаліції виконувати вимоги угорської етнічної меншини було зумовлено певними аналогіями з історичним минулим. Одним із аргументів, який для цього використовувався, було звинувачення угорців у сепаратизмі та прагненні відділитися від Словаччини.

Загострення угорсько-словацького конфлікту і проблеми з наданням прав національним меншинам викликали занепокоєння ЄС. У липні 1992 р. Братиславу відвідав Генеральний секретар Ради Європи Кетрін Лалум'єр, який обговорив це питання зі словацьким прем'єр-міністром Мечіаром. Дискримінація національних меншин стала перепоною на шляху вступу країни до Ради Європи. Лише після приїзду в січні 1994 р. Верховного комісару з питань національних меншин Конференції з питань безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ) Макса ван дер Стула для обговорення вимог етнічних угорців щодо самоврядування парламент Словаччини ухвалив закон, який дозволив

590 словацьким містам і селам, які мали щонайменше 20% етнічного угорського населення, використовувати двомовні вивіски.

Певні поступки словацького уряду уможливили підписання 9 березня 1995 р. між Угорщиною та Словаччиною Договору про узгодження кордонів і захист етнічних меншин. У ньому зафіксовано, що захист національних меншин та їхніх прав є органічною частиною міжнародних зусиль із захисту прав людини і в цьому сенсі не є виключною внутрішньою справою держави. Також держави узгодили такі принципи захисту прав національних меншин: добровільність вибору приналежності до національної меншини; рівноправний з представниками інших національностей захист перед законом, заборона дискримінації за ознакою належності до національної меншини; право вільно зберігати свою етнічну, культурну, мовну чи релігійну ідентичність та розвивати всі аспекти своєї культури; утримання від проведення політики чи практики, спрямованої на асиміляцію осіб, що належать до меншин, проти їхньої волі; надання права брати участь у національних або регіональних рішеннях, що стосуються меншин та вільно використовувати рідну мову в усній та письмовій формі у приватному і громадському житті. Сторони Договору засвідчили прагнення утриматися від дій, які могли б змінити коефіцієнт чисельності населення в районах проживання національних меншин і зобов'язались створити умови для збереження їхніх матеріальних і культурних пам'яток [11]. Однак і після підписання договору угорська етнічна меншина у Словаччині досить довго боролась за свої права. Однією з її вимог у другій половині 1990-х рр. стало надання населенню регіонів з компактним проживанням угорців двомовних документів і права угорцям викладати в етнічних школах історію і географію.

На наш погляд, однією з причин критики законодавства стосовно національних меншин сусідніх держав є прагнення Угорщини представити власну етнополітику як взірець для діяльності у цій царині. Справді, країна достатньо повно втілила в життя рекомендації Ради Європи щодо прав національних меншин. Мовні права 12 національних та 1 етнічної меншин, законодавчо визнаних в Угорщині, регулюються Законом про права національних та етнічних меншин. Стаття 51 цього закону констатує, що «в Республіці Угорщині всі можуть вільно користуватись своєю рідною мовою...», включно з правом на нетериторіальну (особисту) автономію і створення органів самоврядування... [12]. Водночас, на відміну від більшості країн Центральноєвропейського регіону, офіційний статус угорської мови не регламентується ні Конституцією, ні іншим спеціальним законом про мови в Угорщині. Проте частка представників національних меншин серед усього населення країни є невеликою. Наприклад, у 1990 р. вона склала 2,5%, а в 2001 р. – 3,2%. В Угорщині, на відміну від Словаччини і України, немає значних територій, населених меншинами, на яких би угорці становили меншість населення. Це обумовлює відмінність ситуації в сусідніх країнах, яку

Угорщина ігнорує, тиснучи на сусідні країни з метою лобіювання розширення прав угорців на їхній території.

У цьому контексті варто наголосити, що в Угорщині цілковито підтримують право на єднання розчленованої угорської нації як одного етносу. Однак організаційно-правові дії, спрямовані на захист угорців від асиміляції, мають на меті залишити закордонних українців на своїй рідній землі. До головних заходів, яку у цій царині реалізуються, віднесемо: підтримку автономії угорської спільноти в сусідніх країнах, надання подвійного громадянства, фінансова підтримка культурно-освітнім товариствам, розширення представництва угорців в органах державної влади [1, с. 9].

Реалізуючи ідею великої Угорщини, у 2002 р. уряд країни прийняв досить контроверсійний закон № LXII про угорців, які мешкають у сусідніх країнах, що торкнувся громадян Хорватії, Румунії, Словенії, Словаччини, України чи країн колишньої Союзної Республіки Югославії. Хоча він спрямовувався на забезпечення збереження мовної та культурної самобутності етнічних угорців сусідніх країн [13], залучення їх до культурно-освітнього й економічного життя історичної Батьківщини, а також формування єдиної угорської «культурної нації», у ньому містяться норми, що порушують суверенітет інших держав.

Оскільки Угорщина прийняла цей закон в односторонньому порядку, без погодження з сусідніми країнами та міжнародними організаціями, це викликало занепокоєння країн-сусідів, а Венеціанська комісія висловила думку, що можливість держав реалізовувати односторонні заходи щодо захисту своїх споріднених меншин, незалежно від того, де вони проживають, обумовлена дотриманням таких принципів, як територіальний суверенітет держави, *pacsa sunt servanda*, дружні відносини між державами та повага прав людини та основних свобод, зокрема заборона дискримінації [14]. У відповідь уряд Словаччини розробив поправки до закону про громадянства, що значно ускладнило цей процес.

Варто наголосити, що на початку XXI ст. мовне питання було одним з найгостріших у двосторонніх відносинах. У 2009 р. словацький парламент прийняв суперечливу поправку до Закону 1995 р. про державну мову Словацької Республіки. Він проголосив словацьку мову обов'язковою мовою офіційних контактів по всій країні. За недотримання закону і за використання мов національних меншин у державних структурах на територіях, де чисельність їхніх представників менше 20%, вводилися штрафи у розмірі до 5000 євро. Для представників органів державного управління вводились усні та письмові іспити зі словацької мови. Закон викликав обурення не лише словацьких угорців, а й усіх політичних сил Угорщини [15].

Будапешт теж зробив внесок у розгортання чергового мовного конфлікту. Після перемоги на парламентських виборах в Угорщині партії «Фідес» на чолі з Віктором Орбаном у 2010 р. було внесено зміни до законодавства, які дозволили іноземним угорцям отримувати громадянство Угорщини за

спрощеною процедурою. Крім того, обговорювалася ідея створення за допомогою приватних дарувальників фонду, з якого мали виплачуватися штрафи за тих представників угорської меншини, які порушили мовний закон Словаччини.

Напруження спало лише після виборів 2010 р., коли до влади у Словаччині прийшов новий проєвропейський уряд, до складу якого увійшли члени Партії угорської коаліції. Він скасував суперечливу поправку та покарання за невиконання вимог Закону про державну мову 1995 р. Було дозволено використовувати мови національних меншин в роботі медичних і соціальних сервісів. Також уряд заявив, що не переглядатиме формат повної шкільної освіти угорською мовою у південних районах Словаччини [16].

Це пом'якшило гостроту двостороннього протиріччя й під час парламентських виборів 2012 р. «угорська карта» в Словаччині вже не розігрувалася. Хоча національне і зокрема «мовне» та «паспортне» питання й нині має певний конфліктогенний потенціал, на даний час відносини Угорщини та Словаччини увійшли у стадію нормалізації, хоча на початку 1990-х рр. Будапешт не раз обіцяв загальмувати вступ Словаччини до ЄС, якщо та не змінить своє мовне законодавство.

Одним із перших документів, підписаних між Угорщиною та Україною, стала Декларація про принципи співробітництва між Українською РСР та Угорською Республікою щодо забезпечення прав національних меншостей, яка набрала чинності 31 травня 1991 р. Обидві держави зобов'язалися вживати заходи для створення сприятливих умов, необхідних для збереження і розвитку етнічної, культурної, мовної і релігійної самобутності національних меншин, сприяти забезпеченню їм права на участь у державних справах, зокрема тих, що мають відношення до регіонів їхнього проживання, вільно користуватися рідною мовою в особистому і громадському житті, розвивати систему освіти рідною мовою тощо. З метою практичного здійснення положень Декларації була створена Змішана комісія з представників державних установ і національних меншостей обох сторін. Її повноваження і склад було визначено у міжурядовому Протоколі (ст. 16) – додатку до Декларації. Логічним продовженням Декларації став Договір про основи добросусідства та співробітництва, підписаний обома державами 6 грудня 1991 р. У ньому було зафіксовано, що країни не мають і не будуть мати в майбутньому територіальних претензій одна до одної [17], хоча саме цей розділ Договору викликав гострі дебати під час процедури його ратифікації. Обидві держави також приєдналися до низки міжнародних угод, що стосуються захисту прав національних меншин: Рамкової Конвенції із захисту національних меншин РЄ 1995 р., Європейської Хартії регіональних мов та мов національних меншин РЄ 1996 р. [18]. Ці документи створили потужну нормативно-правову базу для захисту прав національних меншин на території обох країн. У відповідності до неї, з початку 1990-х рр. угорці Закарпаття вільно реалізували право

спілкуються рідною мовою, створювати свої дошкільні, середні і вищі навчальні заклади, політичні партії, розвивати культурну, релігійну й етнічну самобутність.

Угорська національна меншина здійснила кілька спроб юридично оформити автономний статус. У 1991 р. Берегівська районна рада народних депутатів Закарпатської області провела місцевий референдум щодо утворення Угорського автономного округу в адміністративних межах Берегівського району. З метою практичної реалізації його наслідків навіть було розроблено проект Закону України «Про Угорський автономний територіальний округ» (УАТО), однак його не внесли на розгляд Верховної Ради. У 2000 р. з'явилась ідея створення у складі Закарпаття адміністративно-територіальної одиниці – Притисянського району з центром у Береговому [19] з метою надання угорцям регіону можливості голосувати на виборах до парламенту Угорщини. Цей округ мав би змогу посилати свого депутата-угорця, громадянина України, і до Верховної Ради України. Не дивлячись на те, що у 2002 р. на засіданні XII Змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин з тексту протоколу це питання було вилучено, воно залишилось на порядку денному й у 2012 р. воно стало перепорою для підписання протоколу засідання XXII комісії.

Не дивлячись на те, що Угорщина зацікавлена у розбудові добросусідських відносин з Україною, на території якої проживає її найчисельніша національна меншина (за даними перепису 2001 р., в Україні налічувалося 156,6 тис. угорців, 96,8% яких мешкає в Закарпатській області, зокрема у Берегівському районі (76,1%)) [20], на початку ХХІ ст. відносини між обома державами суттєво загострилися.

У 2002 р. Угорщина почала впровадження Закону про подвійне громадянство на території Закарпаття. Однак Україна, на відміну від Словаччини, не побачила в ньому дискримінації і не здійснила рішучих кроків щодо припинення його дії. Угорська сторона приховує дані щодо кількості українців, які отримали посвідчення закордонного угорця, однак згідно даних, оприлюднених у медіа просторі, можна припустити, що це близько 100000 осіб [21]. Від січня 2011 р. в Угорщині діють нові законодавчі норми, які дають право кожному, хто має предків-угорців і може це довести, подавати заяву на отримання громадянства, що спрощує цю процедуру. Водночас Конституція України передбачає єдине громадянство, тому надання угорського громадянства є порушенням Віденської конвенції про консульські зносини від 1963 р., адже для того, щоб його отримати, необхідно спершу вийти з українського громадянства. У 2016 р. стався «паспортний» скандал: після прийняття у 2016 р. в Україні Закону про державну службу, який заборонив державним службовцям мати подвійне громадянство, було звільнено начальника управління освіти, молоді та спорту Берегівської РДА Василя Лендела, який мав угорський паспорт [22]. У 2018 р. після появи в

Інтернеті відеозапису видачі угорських паспортів у консульстві Угорщини в Берегово розгорівся новий скандал. Унаслідок МЗС України оголосило угорського консула в Береговому персоною нон грата [23]. Будапешт відповів висилкою першого секретаря посольства України і пригрозив створити перепони для її зближення з ЄС і НАТО.

У 2008 р. в Береговому було дозволено використовувати угорські прапори установам, організаціям і підприємствам, а через три роки депутати Берегівської райради вирішили починати свої засідання з виконання угорського національного гімну – після гімну України. Викладення у 2020 р. в Інтернеті відео, на якому місцеві чиновники села Сюрте Ужгородського району Закарпатської області співають угорський національний гімн під час зборів (співання українського гімну було прибрано з відео) викликало нову хвилю двосторонньої конфронтації [24].

Чергове загострення двосторонніх відносин розпочалося після прийняття Україною в 2017 р. Закону про освіту, який Угорщина сприйняла як такий, що порушує права національних меншин (зокрема, етнічних угорців Закарпаття). Найбільший спротив Угорщини викликала стаття 7, яка констатує, що уроки мов меншин можна викладати лише в окремих класах і лише у системі дошкільної і початкової освіти [25]. Угорщина посилила тиск на Україну і вдалась до блокування проведення засідань Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів і лідерів держав. Глава угорського МЗС П. Сійярто навіть погрожував ініціювати перегляд Угоди про асоціацію України з ЄС. Також Угорщина прагне заручитись підтримкою своєї політики міжнародної спільноти, постійно апелюючи о неї.

Спираючись на офіційні дані, можна стверджувати, що впровадження вказаного вище закону не створює перепони для забезпечення освітніх прав угорської етнічної меншини. Так, за даними Міністерства освіти і науки України, у 2020-2021 рр. у Закарпатській області кількість дошкільних закладів освіти, в яких діють групи з вихованням угорською мовою, складає 110. Кількість дітей, які навчаються угорською мовою, протягом цього періоду зросла з 5140 до 5195 осіб. В області існує 101 заклад середньої освіти з класами (групами) навчання угорською мовою [26].

Напруга у двосторонніх відносинах ще більше загострилася, коли у 2018 р. угорський уряд призначив Іштвана Грежу уповноваженим міністра з питань розвитку Закарпаття. МЗС України висловило у зв'язку з цим протест, адже до сфери компетенції уповноваженого віднесено частину суверенної території України [27].

Новий етап конфронтації у двосторонніх відносинах пов'язаний з втручанням Угорщини у виборчий процес в Україні. Так, у липні 2019 р. Міністр закордонних справ Угорщини П. Сійярто проводив агітацію під час дострокових парламентських виборів в Україні на користь нардепа

В. Брензовича, а у день місцевих виборів 25 жовтня 2020 р. – на користь «Партії угорців України» [28].

На наш погляд, ускладнення останніми роками українсько-угорських відносин через національне і мовне питання значною мірою зумовлене тією складною ситуацією, у якій опинилася Україна в умовах російської агресії. Цим вирішили скористатися деякі держави, включно з Угорщиною, для просування своїх інтересів. Прагнучи натиснути на Україну і здійснюючи її постійну критику, особливо після початку російської агресії, Угорщина створює загрозу національній безпеці.

Отже, антогонізм, закладений у результаті прийняття Версальської системи міжнародних договорів спричинив силовий шлях перегляду кордонів у першій половині ХХ ст. Це демонструє прагнення Угорщини переглянути умови Тріанонського договору. Гострота цього антогонізму збереглась і в другій половині ХХ ст. і на початку ХХІ ст., хоча методи його розв'язання кардинально змінилися. Нові геополітичні реалії призвели до того, що для вирішення суперечностей з сусідніми країнами Угорщина перейшла виключно у правове і культурне поле при неухильному визнанні їхньої територіальної цілісності і суверенітету. Угорщина прагне реалізувати ідею відродження «Великої Угорщини», зробивши ставку на культурологічне та мовне об'єднання нації, засноване на збереженні національних традицій. Водночас методи, якими вона впроваджується, призводять до періодичного втручання в політику сусідніх держав. Їх варто розглядати як один із елементів політики «м'якого приєднання» угорськомовної частини Закарпаття до Угорщини, що можна розцінити як один з елементів гібридних воєн початку ХХІ ст., спрямованих на перегляд встановлених після Другої світової війни кордонів мирним шляхом.

Список використаних джерел та літератури

1. Держалюк М. Активізація діяльності Угорщини у регіоні на початку ХХІ ст.: причини і результати. *Суспільно-політичні процеси*. 2019. Вип. 4(14). С. 9-364.
2. Україна – Угорщина: спільне минуле та сьогодення. Матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, 14-16 квітня 2005 р.) / Відп. ред. В.А. Смолій. К.: Ін-т історії України НАН України, 2006. 275 с.
3. Віднянський С. Основні етапи та проблеми історії українсько-угорських взаємин. *Україна - Угорщина: спільне минуле та сьогодення. Матеріали міжнародної наукової конференції*, м.Київ, 14-16 квітня 2005 р. Київ, 2006. С. 11-8.
4. Дюрзель Ж-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. / Пер. з фр. Є. Марічева, Л. Погорелової, В. Чайковського. К.: Основи, 1999. 903 с.
5. Краткая история Венгрии. М.: Наука, 1991. 608 с.
6. Paikert G. C. Hungary's National Minority Policies, 1920-1945. *The American Slavic and East European Review*. 1953. Vol. 12. № 2. P. 201-218.
7. Сальков А.П. Словацко-венгерский национально-территориальный конфликт и международные отношения в Карпато-Дунайском регионе (март 1939 – май 1945 г.). *Российские и славянские исследования*: науч. сб. Минск: БГУ, 2013. Вып. 8. С. 68-98.
8. Субот О. Політичні переслідування національних меншин у Чехословаччині у 1945-1948 рр. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2015. Вип. 24. С. 178-187.

9. Šutaj Š. Transfer of Hungarians from Slovakia in Czechoslovak Politics before Paris Peace Conference 1946. *Central European Papers*. 2015. Vol. 3, № 1. P. 63-86.
10. Bakker E. The development of the Slovakia's Hungarian population and its habitat. *Espace Populations Societes Annee*. 1998. №3. P. 417-430.
11. Treaty of good-neighbourly relations and friendly cooperation between the republic of Hungary and the Slovak Republic. United Nations peacemaker. URL: <https://peacemaker.un.org/hungary-slovakia-treaty-neighbourly-relations95>
12. Introduction to Hungarian Law Research. URL: <https://www.nyulawglobal.org/globalex/Hungary.html>
13. Hungary: Act LXII of 2001 on Hungarians Living in Neighbouring Countries. URL: www.refword.org
14. Чепек В.А. Правове регулювання діяльності Угорщини щодо своєї «спорідненої меншини» на Закарпатті. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 149. С. 243-252.
15. Groszkowski J., Vocian M. The Slovak-Hungarian dispute over Slovakia's language law. *OSW Commentary*. Issue 30. 19.10.2009.
16. Chronology for Hungarians in Slovakia. URL: <https://www.refworld.org/docid/469f38dac.html>
17. Декларація про принципи співробітництва між Українською РСР та Угорською Республікою по забезпеченню прав національних меншостей. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_322#Text
18. Історія відносин Україна-Угорщина як динаміка а зміст політичного діалогу. URL: <http://prismua.org/%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0-%D1%8F/>
19. Бабинець І., Остапеч Ю. Суспільно-політичний та культурний розвиток угорської національної меншини Закарпаття (1991-2004 рр.). *Наукові записки. Курасівські читання*. 2006. Вип. 30 (кн.1). С. 56-68.
20. Всеукраїнський перепис населення 2001. URL: <https://2001.ukrcensus.gov.ua/>
21. Паспорти з Угорщини: чи здатний Київ зупинити Будапешт? URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%BF%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B8-%D0%B7-%D1%83%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B8-%D1%87%D0%B8-%D0%B7%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BA%D0%B8%D1%97%D0%B2-%D0%B7%D1%83%D0%BF%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B8-%D0%B1%D1%83%D0%B4%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D1%88%D1%82/a-45670725>
22. Звільнення держслужбовців за подвійне громадянство: перший пішов. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2011897-zvilnenna-derzsluzbovciv-za-podvijne-gromadanstvo-persij-pisov.html>
23. Паспортний скандал. Україна висилає угорського консула із Закарпаття. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/pasportniy-skandal-ukrayina-visilaye-ugorskogo-konsula-iz-zakarpattya.html>
24. СБУ перевіряє інформацію про виконання гімну Угорщини депутатами однієї з громад на Закарпатті. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sbu-perevirka-gimn-ukrayuny-zakarpattia/30978453.html>
25. Закон про освіту: куди заведуть мовні пристрасті на Закарпатті. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-41252966>
26. Забезпечення освітніх прав угорської меншини України гарантовано освітнім законодавством. МОН України. С. 1-15. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/02/25/mova.pdf>

27. Нове загострення з Будапештом. Угорщина використовує війну Росії проти України? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29415042.html>
28. Україна-Угорщина: які конфлікти виникали між державами у 2014-2020 роках. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/10/29/infografika/polityka/ukrayina-uhorshhyna-yaki-konflikty-vynykali-mizh-derzhavamy-2014-2020-rokax>

References

1. Derzhalyuk, M. (2019). Aktyvizatsiya diyal'nosti Uhorshchyny v rehionakh na pochatku XXI st.: prychny ta rezul'taty [Intensification of Hungary's activity in the region at the beginning of the XXI century: causes and results]. *Suspil'no-politychni protsesy* [Socio-political processes], 4 (14), pp. 9-364. [In Ukrainian].
2. Ukrayina - Uhorshchyna: spil'ne mynule ta s'ohodennya [Ukraine - Hungary: common past and present]. (2006). *Materialy mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi* [Proceedings of the international scientific conference]. Kyiv: In-t istoriyi Ukrayiny NAN Ukrayiny. [In Ukrainian].
3. Vidnyans'kyu, S. (2006). Osnovni etapy ta problemy istoriyi ukrayins'ko-uhors'kykh vzayemin. Ukrayina – Uhorshchyna: spil'ne mynule ta s'ohodennya [The main stages and problems of the history of Ukrainian-Hungarian relations. Ukraine - Hungary: common past and present]. *Materialy mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi* [Proceedings of the international scientific conference], m. Kyiv, 14-16 kvitnya 2005 r. Kyiv, pp. 11-18. [In Ukrainian].
4. Dyurzel', Zh-B. (1999). *Istoriya dyplomatiyi vid 1919 roku do nashykh dnev* [History of diplomacy from 1919 to the present day]. Kyiv: Osnovy. [In Ukrainian].
5. *Kratkaya istoriya Venhriyi* [A Brief History of Hungary]. (1991). Moskva: Nauka. [In Russian].
6. Paikert, G.C. (1953). Hungary's National Minority Policies, 1920-1945. *The American Slavic and East European Review*, 12, (2), pp. 201-218. [In English].
7. Sal'kov, A.P. (2013). Slovats'ko-venhers'kyy natsional'no-terytorial'nyy konflikt ta mizhnarodni vidnosyny v Karpato-Dunays'komu rehioni (mart 1939-traven' 1945 r.) [Slovak-Hungarian national-territorial conflict and international relations in the Carpathian-Danube region (March 1939 - May 1945)]. *Rossiyskiye i slavyanskiye issledovaniya: nauch. sb.*, 8, pp. 68-98. [In Russian].
8. Subot, O. (2015). Politychni peresliduvannya natsional'nykh menshyn u Chekhoslovachchyni u 1945-1948 rr. [Political persecution of national minorities in Czechoslovakia in 1945-1948]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiya"* [Scientific notes of the National University "Ostroh Academy"], 24, pp. 178-187. [In Ukrainian].
9. ŠutaJ, Š. (2015). Transfer of Hungarians from Slovakia in Czechoslovak Politics before Paris Peace Conference 1946. *Central European Papers*, 3 (1), pp. 63-86. [In English].
10. Bakker, E. (1998). The development of the Slovakia's Hungarian population and its habitat. *Espace Populations Societes Annee*, 3, pp. 417-430. [In English].
11. Treaty of good-neighbourly relations and friendly cooperation between the republic of Hungary and the Slovak Republic. United Nations peacemaker. [Online]. Available from: <https://peacemaker.un.org/hungary-slovakia-treaty-neighbourly-relations95> [In English].
12. Introduction to Hungarian Law Research. [Online]. Available from: <https://www.nyulawglobal.org/globalex/Hungary.html> [In English].
13. Hungary: Act LXII of 2001 on Hungarians Living in Neighbouring Countries. [Online]. Available from: <https://www.refworld.org> [In English].
14. Chepek, V.A. (2020). Pravove rehulyuvannya diyal'nosti Uhorshchyny shchodo "sporidnenoyi menshyny" na Zakarpatti [Legal regulation of Hungary's activities in relation to its "related minority" in Transcarpathia]. *Problemy zakonnosti* [Problems of legality], 149, pp. 243-252. [In Ukrainian].
15. Groszkowski, J., Bocian, M. (2009). The Slovak-Hungarian dispute over Slovakia's language law. *OSW Commentary*, 1. [In English].

16. Chronology for Hungarians in Slovakia. [Online]. Available from: <https://www.refworld.org/docid/469f38dac.html> [In Ukrainian].
17. Deklaratsiya pro pryntsyipy spivrobitnytstva mizh Ukrayins'koyu RSR ta Uhors'koyu Respublikoyu po zabezpechennyu prav natsional'nykh menshostey [Declaration on the Principles of Cooperation between the Ukrainian SSR and the Republic of Hungary on Ensuring the Rights of National Minorities]. [Online]. Available from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_322#Text [In Ukrainian].
18. Istoriya vidnosyn Ukrayina-Uhorshchyna yak dynamika ta zmist politychnoho dialohu [History of Ukraine-Hungary relations as a dynamics and content of political dialogue]. [Online]. Available from: <http://prismua.org/%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0-%D1%8F/> [In Ukrainian].
19. Babynets', I., Ostapets', YU. (2006). Suspil'no-politychnyy ta kul'turnyy rozvytok uhors'koyi natsional'noyi menshyny Zakarpattya (1991-2004 rr.) [Socio-political and cultural development of the Hungarian national minority in Transcarpathia (1991-2004)]. *Naukovi zapysky. Kurasivs'ki chytannya* [Proceedings. Kurasov readings], 30 (1), pp. 56-68. [In Ukrainian].
20. Vseukrayins'kyy perepys naselennya 2001 [All-Ukrainian census of 2001]. [Online]. Available from: <https://2001.ukrcensus.gov.ua/> [In Ukrainian].
21. Pasporty z Uhorschchyny: chy zmozhe Kyziv zupynyty Budapesht? [Passports from Hungary: is Kyiv able to stop Budapest?]. [Online]. Available from: <https://www.dw.com/uk/%D0%BF%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B8-%D0%B7-%D1%83%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B8-%D1%87%D0%B8-%D0%B7%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BA%D0%B8%D1%97%D0%B2-%D0%B7%D1%83%D0%BF%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B8-%D0%B1%D1%83%D0%B4%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D1%88%D1%82/a-45670725> [In Ukrainian].
22. Zvil'nennya derzhsluzhbbovtziv za pidviyne hromadyanstvo: pershyy pishov [Dismissal of civil servants for dual citizenship: the first left]. [Online]. *Ukrinform*. Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2011897-zvilnenna-derzhsluzbovciv-za-podvijne-gromadanstvo-persij-pisov.html> [In Ukrainian].
23. Paspornyy skandal. Ukrayina vysylaye uhors'koho konsula iz Zakarpattya. [Online]. Available from: <https://tsn.ua/video/video-novini/pasporniy-skandal-ukrayina-visilaye-ugorskogo-konsula-iz-zakarpattya.html> [In Ukrainian].
24. SBU pereviryaye informatsiyu pro vykonannya himnu Uhorschchyny deputatamy odniyeyi z hromad na Zakarpatti [The SBU verifies information about the performance of the Hungarian anthem by deputies of one of the communities in Transcarpathia]. [Online]. Available from: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sbu-perevirka-gimn-ukrayuny-zakarpattia/30978453.html> [In Ukrainian].
25. Zakon pro osvitu: kudy obitsyayut' movni prystrasti na Zakarpatti [The law on education: where will the language passions lead in Transcarpathia]. [Online]. Available from: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-41252966> [In Ukrainian].
26. Zabezpechennya osvitnikh prav uhors'koyi menshyny Ukrayiny harantovano osvitnim zakonodavstvom. MON Ukrayiny. S.1-15 [Ensuring the educational rights of the Hungarian minority in Ukraine is guaranteed by educational legislation. MES of Ukraine]. [Online]. Available from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/02/25/mova.pdf> [In Ukrainian].
27. Nove zahostrennya z Budapeshtom. Uhorschchyna vykorystovuye vinyu Rosiyi proty Ukrayiny? [New aggravation with Budapest. Is Hungary using Russia's war against Ukraine?]. [Online]. Available from: <https://www.radiosvoboda.org/a/29415042.html> [In Ukrainian].

28. Ukrayina-Uhorshchyna: yaki konflikty zustrilysy mizh derzhavamy u 2014-2020 rokakh [Ukraine-Hungary: what conflicts arose between the states in 2014-2020]. [Online]. Available from: <https://www.slovoidilo.ua/2020/10/29/infografika/polityka/ukrayina-uhorshchyna-yaki-konflikty-vynykaly-mizh-derzhavamy-2014-2020-rokax> [In Ukrainian].

Перга Т.Ю. Отношения Венгрии с соседними странами в XX – начале XXI в.

В статье сделан акцент на отношениях Венгрии со Словакией и Украиной. Сделан вывод о радикализации внешней политики Венгрии в начале XXI в., что проявляется в возрастающем давлении на соседние страны, в частности Украину, с целью предоставления автономии представителям венгерской этнического меньшинства. Выяснено, что это происходит в рамках внедрения идеи «Великой Венгрии», которая заключается в обеспечении доминирование объединительных и реасимиляционных процессов и интеграции венгерской нации в Восточной Европе вокруг Будапешта. Доказано, что предпосылки для ее развития были заложены Трианонским договором, в результате которого страна потеряла две трети территории и треть населения. Выявлено, что антогонизм, заложенный в результате неучета этнического принципа при установлении границ после Первой мировой войны побудил Венгрию прибегнуть к силовому сценарию решения территориальных противоречий, который доминировал в первой половине XX в. Установлено, что изменение геополитической ситуации во второй половине XX в. сделало его реализацию невозможным, что привело к изменению стратегии и тактики Венгрии по возврату утраченных в результате Первой и Второй мировых войн территорий, заключающейся в переносе решения согласования противоречий с соседними странами в правовое поле, на двустороннюю основу. Венгрия сделала ставку на культурологическое и языковое объединение нации, основанное на сохранении национальных традиций. Автор пришел к выводу, что, несмотря на различие ситуации с венгерской сообществом в Словакии и Украине, Венгрия использует подобные инструменты продвижения идеи «Великой Венгрии» и давление на соседние страны. Политика Венгрии создает угрозу национальной безопасности Украины, а методы, которыми она внедряется, приводят к периодическому вмешательству в политику соседних государств. Их следует рассматривать как один из элементов политики «мягкого присоединения» венгриязычных части Закарпатья в Венгрию, что можно расценить как один из элементов гибридных войн начала XXI в., направленных на пересмотр установленных после Второй мировой войны границ мирным путем.

Ключевые слова: Венгрия, Словакия, Украина, международные отношения, этническое меньшинство, конфликт, Первая мировая война, Вторая мировая война

Perga T. Hungary Relations with Neighboring Countries in the XX – early XXI Century.

The article focuses on Hungary's relations with Slovakia and Ukraine. It is concluded that the foreign policy of Hungary is radicalized at the beginning of the XXI century, which is manifested in the growing pressure on neighboring countries, in particular Ukraine, in order to provide autonomy to members of the Hungarian ethnic minority. It was found that this policy implements the idea of "Greater Hungary", which must ensure the dominance of the unification and re-assimilation processes and the integration of the Hungarian nation in Eastern Europe around Budapest. It is proved that the preconditions for its development established the Treaty of Trianon, as a result of which the country lost two thirds of its territory and one third of its population. It was found that the antagonism inherent in the disregard of ethnic principle during the establishment of borders after the World War I prompted Hungary to resort to a forceful scenario of resolving territorial disputes, which dominated in the first half of the XX century. It was revealed that the change in the geopolitical situation in the second half of the XX century made it impossible to implement thus scenario, which led to a change in Hungary's strategy and tactics to return the territories lost as a result of the World War I, II. So Hungary transfers the solving of disputes with neighboring countries in the legal field, on a bilateral basis. Hungary has relied on the cultural and linguistic unification of the nation, based on the preservation of national traditions. The author concludes that, despite the differences in the situation

with the Hungarian community in Slovakia and Ukraine, Hungary uses similar tools to promote the idea of a “Greater Hungary” and pressure on neighboring countries. Hungary’s policy poses a threat to Ukraine’s national security. Its methods lead to periodic interference in the policies of neighboring countries. This should be considered as one of the elements of the policy of “soft accession” of the Hungarian-speaking part of Transcarpathia to Hungary, which can be regarded as one of the elements of hybrid wars of the early XXI century.

Keywords: *Hungary, Slovakia, Ukraine, international relations, ethnic minority, conflict, World War I, World War II.*